

Władysław Piwowarski, Florian Pełka

Biuletyn socjologii religii

Collectanea Theologica 46/4, 171-180

1976

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

BIULETYN SOCJOLOGII RELIGII

Zawartość: Powołania kapłańskie i zakonne.*

Powołanie kapłańskie i zakonne

Ks. Józef Liszka, *Społeczną uwarunkowania powołań kapłańskich i zakonnych w diecezji opolskiej w latach 1945—1962*, Lublin 1966 (praca magisterska; maszynopis w arch. KUL).

Materiał do pracy został zebrany przy pomocy dwu różnych ankiet. Jedna, opracowana przez Zakład Socjologii Religii KUL, została rozesłana do proboszczów za pośrednictwem Referatu Duszpasterstwa Kurii Biskupiej w Opolu w 1963 r. Drugą ankietę opracował autor i przeprowadził ją wśród alumnów Wyższego Seminarium Duchownego diecezji opolskiej w Opolu i w Nysie w 1965 r. Zostały wykorzystane także inne źródła: roczniki kościelne diecezji wrocławskiej, opolskiej i katowickiej, roczniki statystyczne GUS i Opolskiego Urzędu Statystycznego, wiadomości urzędowe administracji apostolskiej i kurii biskupiej Śląska Opolskiego oraz niektóre materiały archiwalne, jakie mogła autorowi udostępnić kuria biskupia.

Praca została ujęta w trzy rozdziały. W rozdziale I podano ogólną charakterystykę historyczno-społeczną diecezji opolskiej. W rozdziale II przedstawiono stan liczbowy duchowieństwa oraz pochodzenie terytorialne i społeczne powołanych. W rozdziale III autor omawia wpływ czynników gospodarczo-społecznych i kulturowych ze szczególnym uwzględnieniem pochodzenia terytorialnego powołanych oraz wpływ stanu religijno-moralnego rodziny i parafii na kształtowanie się rodziny.

Do czynników warunkujących w sposób zasadniczy powołania autor zalicza środowisko rodzinne powołanego. Drugim czynnikiem jest pochodzenie terytorialne rodziny powołanych. Stabilizacja warunków życia rodziny sprzyja wzrostowi powołań. Świadczy o tym fakt, że większość powołanych wywodzi się z rodzin autochtonów. Kolejnym czynnikiem jest środowisko społeczne osoby powołanej. Wzrost liczby szkół średnich i zawodowych, zdaniem autora, początkowo (do roku 1960) wpłynął pozytywnie na wzrost powołań, a po roku 1960 — hamująco. Autor tłumaczy to zjawisko faktem, że duża część młodzieży kończy szkoły średnie typu technicznego, a nie ogólnokształcącego. Jako najmniej uchwytny czynnik autor wymienia stan religijno-moralny parafii oraz wpływ duszpasterzy diecezjalnych i zakonnych.

* Biuletyn socjologii religii redaguje Zakład Socjologii Religii KUL pod kierunkiem ks. Władysława Piwońskiego. Niniejszy biuletyn przygotował ks. Florian Pełka SJ, Lublin.

S. Czesława S o n d e j, *Społeczno-religijne uwarunkowania powołań kapłańskich i zakonnych w diecezji lubelskiej w latach 1900—1970. Studium socjograficzne*, Lublin 1971 (praca magisterska; maszynopis w arch. KUL).

Autorka, w oparciu o zebrany materiał, ukazuje obraz powołań w latach 1900—1970 oraz wskazuje czynniki warunkujące ich stan.

Materiał do pracy został zebrany przy pomocy ankiety opracowanej przez Zakład Socjologii Religii i rozesyłanej do proboszczów w 1962 r. Uzyskane tą drogą informacje odnosiły się do okresu 1900—1960. W 1970 r. rozesyłano ponownie tę samą ankietę i uzyskano dane za okres 1960—1970. Wypełnione arkusze nadesłano w 100%, a dane obejmowały okres 1900—1970. Rozesłana ankietą zawierała pytania dotyczące położenia geograficznego i typu parafii, stanu religijno-moralnego wiernych, stanu ilościowego powołań w poszczególnych 10-leciach, pochodzenia społecznego osób powołanych oraz motywów wstąpienia do zakonu czy seminarium. Autorka korzystała także z roczników i wiadomości diecezji lubelskiej.

Zebrany materiał został opracowany metodą analizy statystycznej i socjologicznej. W ramach analiz statystycznych zastosowano metodę korelacji rangowej do analizy zależności pomiędzy wskaźnikami zjawisk religijnych, a poszczególnymi kategoriami powołań oraz pomiędzy ilością domów, względnie osób zakonnych, a liczbą powołanych do tych zgromadzeń.

Po ukazaniu sytuacji społecznej, politycznej i religijnej w diecezji lubelskiej w latach 1900—1970, autorka przedstawia analizę socjograficzną powołań omawianej diecezji ukazując stan powołań kapłańskich i zakonnych oraz pochodzenie terytorialne i społeczne powołanych. Łącznie rodzimych powołań (księży diecezjalnych, zakonnych, braci i siostr zakonnych) dla poszczególnych dziesięcioleci było: 1900—10 — 51 osób; 1911—20 — 71 osób; 1921—30 — 251 osób; 1931—40 — 299 osób; 1941—50 — 299 osób; 1951—60 — 766 osób; 1961—70 — 641 osób.

Do czynników warunkujących stan powołań autorka zalicza:

- a) zjawiska społeczno-polityczne i kulturalne, jak wydarzenia historyczno-polityczne, czynniki społeczno-ekonomiczne i szkolnictwo;
- b) czynniki religijno-moralne. Ich wpływ, zdaniem autorki przedstawia się następująco:

- na ilość zrealizowanych powołań w poszczególnych dekanatach wpływają wprawdzie praktyki religijne, lecz w większym stopniu stan moralny wiernych;
- od częstotliwości kontaktów z księżmi i osobami zakonnymi zależy liczba zrealizowanych powołań, z tym, że na terenie diecezji lubelskiej zależność ta jest najmniejsza w przypadku księży zakonnych;
- o wstąpieniu do określonego zakonu czy zgromadzenia decyduje częściowo liczba placówek zakonnych względnie ilość osób danego zgromadzenia, znacznie jednak większy wpływ mają inne czynniki.

opracował ks. Florian Peika, Lublin

Ks. Kazimierz J a n d z i s z a k, *Powołania kapłańskie w archidiecezji wrocławskiej w latach 1945—1961*, Lublin 1967 (praca magisterska; maszynopis w arch. KUL).

Praca jest socjograficzną monografią powołań kapłańskich Archidiecezji Wrocławskiej. Autor postawił sobie jako problem pracy pytanie: Jak kształtował się stan powołań w archidiecezji w okresie 1945—1961 oraz jakie czynniki wpłynęły pozytywnie względnie negatywnie na ich rozwój w analizowanym okresie?

Materiału do opracowania pracy dostarczyła ankietą rozprawdzona wśród duszpasterzy oraz materiał z archiwum rektoratu wyższego seminarium duchownego i kurii arcybiskupiej. Praca dzieli się na trzy rozdziały. W I rozdziale przedstawiony został wkład duszpasterski w rozwój religijny parafii

dolnośląskich ze strony duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego, które w wyniku przemian powojennych przybyło do archidiecezji. II rozdział przedstawia stan diecezjalnych powołań kapłańskich zrealizowanych w archidiecezji oraz stan rodzimych powołań zakonnych. Rozdział III przedstawia społeczne i religijno-moralne uwarunkowania powołań kapłańskich w diecezji wrocławskiej w latach 1945—1961.

Wraz z zakończeniem II wojny światowej zostały zwrócone Polsce ziemie leżące na wschód od Odry i Nysy. Powstał problem organizowania polskiej administracji kościelnej. W dniu 15 VIII 1945 r. kardynał Hlond dekretem erekcyjnym nakreślił granice archidiecezji wrocławskiej, które pokrywały się z granicami ówczesnego województwa wrocławskiego. Ze wszystkich stron przybywali Polacy. Trzeba było im zapewnić opiekę duchową, a kapłanów było mało. Zaczęto więc od fundamentów organizować całą administrację kościelną. Niektóre przybyłe grupy ludności przyjechały z własnym księdzem. Księża autochtonów było zaledwie, jak podaje autor, 7,9%, przesiedleńców 16,2%, repatriantów 71,0%. Duży wkład w dzieło odbudowy życia religijnego i procesu stabilizacji społeczeństwa na Dolnym Śląsku miały zakony. Księża zakonnych na terenie Archidiecezji wrocławskiej pracowało 214 w 96 ośrodkach duszpasterskich.

W omawianym okresie rodzimych powołań kapłanów diecezjalnych było 153 w tym 104 zrealizowało swe powołanie w diecezji wrocławskiej. Inni poszli do innych diecezji. Z innych natomiast diecezji zrealizowało swe powołanie w diecezji wrocławskiej 255 księży, w tym najliczniej jest reprezentowana diecezja tarnowska — 47 kapłanów, krakowska — 38, przemyska — 30. W zakonach zrealizowało swe powołanie: 84 kapłanów, 24 braci, 210 siostr zakonnych. Do czynników warunkujących rozwój powołania autor zaliczył: przemiany demograficzne, proces industrializacji, środowisko rodzinne, rozwój szkolnictwa, życie religijne parafii, postawa duszpasterza.

Ks. Tadeusz Szpara, *Uwarunkowania społeczno-duszpasterskie powołań kapłańskich i zakonnych na terenie diecezji wrocławskiej 1900—1960*, Lublin 1969 (praca magisterska; maszynopis w arch. KUL).

Praca przedstawia stan powołań kapłańskich w diecezji wrocławskiej oraz ukazuje uwarunkowania społeczne i religijne wpływające na realizację powołań kapłańskich i zakonnych w latach 1900—1960.

Materiału do zrealizowania celu pracy dostarczyła ankieta rozprowadzona wśród wszystkich duszpasterzy diecezji. Nadesłano 90,5% wypełnionych kwestionariuszy. Dodatkowym materiałem były wywiady oraz dane z roczników statystycznych, archiwaliów i kronik.

Zebrany materiał został opracowany w trzech rozdziałach. Pierwszy ukazuje stan społeczno-duszpasterski diecezji wrocławskiej w latach 1900—1960 z uwzględnieniem tła historycznego, struktury społecznej ludności i organizacji duszpasterstwa. Charakterystykę stanu powołań kapłańskich i zakonnych podaje rozdział drugi. W trzecim natomiast autor dokonał analizy związków zachodzących między warunkami społeczno-duszpasterskimi a realizacją powołań.

Omawiana przez autora diecezja należała do zaboru rosyjskiego. Przyależność ta odbiła się istotnie na życiu religijno-duszpasterskim diecezji, ponieważ carat dość konsekwentnie realizował program walki z Kościołem. Liczne ukazy zmierzające do całkowitego poddania Kościoła władzy carskiej nie wpływały na zwiększanie się liczby powołań i prowadzania intensywnego duszpasterstwa. Ograniczano liczbę seminarzystów, narzucano program itp. W omawianym okresie zrealizowało swe powołanie z terenu diecezji wrocławskiej 409 księży diecezjalnych, 91 zakonnych, 84 braci i 491 siostr zakonnych. Nienotowany wzrost powołań zwłaszcza kapłańskich obserwuje się w latach powojennych. Autor zaobserwowane zjawisko wyjaśnia upowszechnieniem szkolnictwa, urbanizacją wsi, przełamaniem bariery dystansu ksiądz-wierni.

Pochodzenie społeczne powołanych przedstawia się następująco:

Księża diecezjalni:	pochodzenie rolnicze	— 68,9%
	„ robotnicze	— 3,9%
	„ rzemieślnicze	— 12,7%
	„ kupieckie	— 4,9%
	„ urzędnicze	— 3,1%
	„ wolne zawody	— 4,0%
Księża zakonni:	pochodzenie rolnicze	— 72,5%
	„ robotnicze	— 6,6%
	„ rzemieślnicze	— 5,4%
	„ urzędnicze	— 4,5%
	„ wolne zawody	— 4,5%
Bracia zakonni:	pochodzenie rolnicze	— 74,8%
	„ robotnicze	— 13,9%
	„ wolne zawody	— 5,0%
	„ rzemieślnicze	— 4,0%
Siostry zakonne:	pochodzenie rolnicze	— 77,4%
	„ robotnicze	— 5,5%
	„ rzemieślnicze	— 7,7%
	„ urzędnicze	— 3,9%
	„ wolne zawody	— 1,8%

Do czynników mających zdaniem autora pozytywny wpływ na realizację powołań należą: głębokie życie religijne parafii, postawa duszpasterska, środowisko rodzinne. Jako niekorzystny czynnik wymienił autor działalność świadków Jehowy.

Ks. Remigiusz Wawro, *Powołania kapłańskie a środowisko społeczne na podstawie socjografii powołań kapłańskich w archidiecezji krakowskiej w latach 1900—1960*, Lublin 1961 (praca magisterska; maszynopis w arch. KUL).

Problem, któremu została poświęcona praca został zamknięty w pytaniu: Czy i w jakim zakresie można się dopatrzeć wpływu środowiska społecznego na liczebność powołań kapłańskich w archidiecezji krakowskiej? Praca składa się z czterech rozdziałów. Rozdział pierwszy mówi o metodzie i technice przeprowadzonych przez autora badań. W drugim rozdziale naszkicowana jest historia diecezji pod względem jej religijnego rozwoju, a więc w konsekwencji — płodności w powołania. Omówieniu wpływu, jaki na powołania wywierały poszczególne środowiska w omawianym w pracy sześćdziesięcioleciu zajmuje się rozdział trzeci. Rozdział czwarty omawia czynniki tak dodatnie jak i ujemne, które zdaniem księży proboszczów wywierały decydujący wpływ na budzenie powołań w podległych im parafiach.

Omawiana praca ma charakter socjograficznych rozważań. Materiał do niej został zebrany przy pomocy ankiet rozprawdanych wśród starszych księży oraz kwestionariusza opracowanego przez autora i rozesłanego do wszystkich parafii diecezji krakowskiej. Autor korzystał również z katalogów duchowieństwa, archiwalii, pisma urzędowego „Notificaciones”, roczników statystycznych GUS itp.

Omawiając wyniki swych badań autor stwierdza, że stan ilościowy powołań w diecezji jest dobry. Jeśli natomiast chodzi o pochodzenie społeczne powołanych to przedstawia się ono następująco: 66,7% ogółu księży diecezjalnych jest pochodzenia chłopskiego, 12% robotniczego. Z innych grup społecznych rekrutował się raczej niski procent powołań księży diecezjalnych. Księża zakonni: 72,5% — pochodzenie rolnicze, 9,7% robotnicze, 8% kolejańskie, 3,2% rzemieślnicze, 2,7% urzędnicze, 2,5% wolne zawody.

Do czynników mających dość duży wpływ na budzenie powołań autor zalicza: postawę duszpasterza, życie religijne parafii, katolickie organizacje młodzieżowe (przed wojną), oddziaływanie domów zakonnych, atmosfera życia religijnego w rodzinie.

Ks. Jan Styrna, *Spoleczne uwarunkowania powołań kapłańskich i zakonnych w diecezji częstochowskiej w latach 1901—1961*, Lublin 1970 (praca magisterska; maszynopis w arch. KUL).

Praca ma charakter socjograficzny. Autor podjął się przebadać społeczne uwarunkowania powołań kapłańskich i zakonnych w diecezji częstochowskiej w latach 1901—1961, aby dać odpowiedź na pytanie: czy i jakie warunki społeczne wpłynęły na kształtowanie się powołań kapłańskich i zakonnych w wymienionej diecezji. Materiał do pracy został zgromadzony przy pomocy kwestionariusza opracowanego przez Zakład Socjologii Religii KUL i rozesłanego do wszystkich parafii diecezji. Rozesłano 242 kwestionariusze, a zebrano 218, tj. 90,0%.

Praca składa się z trzech rozdziałów. Pierwszy mówi o strukturze geograficzno-gospodarczej i administracyjnej oraz o powstaniu i rozwoju diecezji. Diecezja częstochowska istnieje od 1925 r. Powstała z podziału diecezji wrocławskiej i kieleckiej. Rozdział drugi przedstawia strukturę i dynamikę powołań na terenie diecezji. Diecezja częstochowska istnieje od 1925 r. Powstała z podziału diecezji wrocławskiej i kieleckiej. Rozdział drugi przedstawia strukturę i dynamikę powołań na terenie diecezji. Trzeci rozdział ukazuje uwarunkowania środowiskowe, które miały wpływ na powołania.

Z terenu diecezji częstochowskiej w ciągu lat 1901—1961 wyszło 631 kapłanów diecezjalnych, 122 kapłanów zakonnych, 66 braci oraz 478 sióstr.

Realizacja powołań uzależniona jest od wielu czynników warunkujących ich rozwój. Na pierwszym miejscu autor wymienia czynnik historyczny stwierdzając, że miał on dość istotne znaczenie przy realizacji powołań na terenie omawianej diecezji. Zabory ze swą polityką, I i II wojna światowa, wpłynęły hamująco na liczbę powołań. W okresie międzywojennym i po II wojnie światowej dało się zaobserwować dynamiczny wzrost powołań kapłańskich i zakonnych.

Drugim z czynników wymienionych w pracy, to stosunki społeczno-gospodarcze. Autor stwierdza, że najczęściej kapłanów zakonnych (76%) i diecezjalnych (74%) pochodzi z rodzin robotniczych i rolniczych. Powołania braci zakonnych rekrutują się zasadniczo z terenów rolniczych (80%). Ze środowiska robotników fabrycznych wywodzi się 8 braci czyli (14%), oraz 2 z rodzin rzemieślniczych i 1 z rodziny kupieckiej. Obserwuje się zjawisko zmniejszania się ilości powołań braci zakonnych w ostatnim okresie.

Siostry zakonne wywodzą się w 68% z rodzin rolniczych, 16 (15,8%) ze środowiska robotniczego, 19 z rzemieślniczego, 15 z urzędniczego. Zestawiając łącznie dane dotyczące pochodzenia społecznego powołań do stanu duchownego autor stwierdza, że zasadniczym źródłem powołań w diecezji częstochowskiej w omawianym okresie są dwie kategorie zawodowe: rolnicy 55,5%, robotnicy fabryczni 16%. Z rodzin rzemieślniczych wywodzi się 7% powołań, z urzędowych 4%, z kolejańskich 3%.

Rozwój szkolnictwa przyczynił się do większego dostępu dzieci i młodzieży ze środowisk rolniczych i robotniczych do wiedzy — do ukończenia szkoły średniej. Ten fakt, jak stwierdza autor, ma pozytywne znaczenie w ilościowym rozwoju powołań.

Ważnym czynnikiem wpływającym na rozwój powołań ma życie religijno-moralne środowiska, w którym kiełkuje łaska powołania. Tę prawidłowość potwierdzają wyniki badań omawianej pracy.

opracował ks. Jan Chrapek, Lublin

Ks. Zygmunt Jonaczyk, *Społeczne uwarunkowania powołań kapłańskich i zakonnych w diecezji płockiej w latach 1900—1961*, Lublin 1966 (praca magisterska; w arch. KUL).

Rozprawa ma charakter badawczy — socjograficzny i zarazem monograficzny. Dotyczy problemu powołań kapłańskich i zakonnych w diecezji płockiej w latach 1900—1961. Zgodnie z tematem pracy autor nie ogranicza się wyłącznie do ustalenia pewnych faktów dotyczących ilościowego stanu powołań. W oparciu o konkretne badania próbuje je także wyjaśnić, tzn. wskazać na społeczne uwarunkowania tychże powołań.

Podstawowym źródłem, na którym oparł się autor pracy była ankieta opracowana przez Zakład Socjologii Religii KUL rozesyłana do wszystkich parafii diecezji płockiej. Oprócz ankiety wykorzystano również z innych opracowań, a mianowicie:

- ze źródeł kościelnych — katalogi duchowieństwa, publikowane sprawozdania, pisma urzędowe kurii diecezjalnej;
- ze statystyk ogólnych — roczniki statystyczne GUS, roczniki województwa warszawskiego, roczniki statystyczne Kościoła katolickiego;
- z opracowań ogólnych na temat powołań diecezjalnych i zakonnych;
- z opracowań dotyczących omawianego regionu w latach: 1900—1961.

Praca składa się z trzech rozdziałów. Rozdział I zawiera szkic historyczny diecezji płockiej w omawianym okresie. W rozdziale tym autor w myśl stosowanej coraz częściej w badaniach społecznych metody przybliżenia całościowych ukazuje w sposób możliwie pełny, choć z konieczności ogólny, obraz diecezji w latach 1900—1961. Stanowi on podstawę i punkt wyjścia do dalszych rozważań.

Rozdział II jest socjologiczną analizą uwarunkowań powołań, wśród których autor wymienia następujące: ekologiczne, społeczno-gospodarcze, kulturalne i religijno-moralne.

Treść rozdziału III stanowi zebranie i podsumowanie wniosków oraz skorelowanie ich z ocenami duszpasterzy. Praca zawiera liczne tabele, które ułatwiają wykrywanie uwarunkowań, a zarazem dają pełniejszy obraz badanej społeczności. Opracowanie zagadnienia powołań zawężono do diecezji płockiej w jej dzisiejszych granicach i wewnętrznym podziale administracyjno-kościelnym.

Omawiane lata zostały podzielone na trzy okresy: I — 1900—1920, II — 1920—1940, III — 1940—1961. Każdy z tych okresów jest związany swoistym kontekstem historycznym, który obejmuje spłot czynników warunkujących liczbę powołań. W ramach każdego okresu zastosowano następujący schemat obrazowania: stosunki polityczne, administracyjno-kościelne, ekonomiczno-społeczne, kulturalne, religijno-moralne. Zastosowane przez autora porównania wskazują na zbieżność między liczbą powołań kapłańskich, a spłotem czynników społecznych. Widać to wyraźnie na przykładzie uwarunkowań historycznych, które zawsze tam, gdzie stwarzały warunki dla rozwoju pracy duszpasterskiej korelowały ze wzrostem powołań. Czynniki ekonomiczne zawsze, gdy ułatwiały warunki egzystencji, nie ograniczone czynnikami politycznymi, stwarzały klimat dodatni dla powołań. Podobnie warunki kulturalne, rozwój szkolnictwa, bardzo wyraźnie korelują ze wzrostem powołań.

Rozwój pracy duszpasterskiej, jakość praktyk religijnych, możliwość pracy w organizacjach religijnych, o ile pogłębiają one życie wewnętrzne członków, to najbardziej zasadniczy spłot uwarunkowań tłumaczący wysoką liczbę powołań. Autor wykazuje oddziaływanie niekorzystne sekt, innych wyznań, które stwarzają podłoże dla indyferentnego nastawienia ludności, co wpływa ujemnie na możliwość zaistnienia powołania.

Reasumując swoje rozważania autor stwierdza, że w ciągu całego sześćdziesięciolecia, mimo pewnych kryzysów, spowodowanych przyczynami zewnętrznymi uwidoczniła się wyraźnie tendencja zwyżkowa liczby powołanych.

Jest to zdaniem autora w dużym stopniu zasługą miejscowych ordynariuszy, kapłanów i wiernych.

Ks. Jerzy Banaśkiewicz, *Społeczne uwarunkowania powołań kapłańskich w diecezji sandomierskiej w latach 1900—1960*, Lublin 1967 (praca magisterska; maszynopis w arch. KUL).

Praca ma charakter monograficzny. Zasadniczym celem rozprawy jest odpowiedź na pytanie: czy zjawisko powołania kapłańskiego można również tłumaczyć procesami społecznymi?

Autor pracy uwzględnia zarówno pozytywne czynniki, które ułatwiają podjęcie decyzji i realizację powołania, jak też negatywne, które przeszkadzają tym decyzjom. Z kompleksu czynników, nazwanych w pracy uwarunkowaniami społecznymi, autor analizuje szczególnie relacje między stanem powołań, a warunkami ekologicznymi, ekonomicznymi, kulturalnymi i religijnymi. Dla wykazania zależności autor posługuje się metodą statystyczną, wzbogaconą przez analizę socjologiczną zjawisk. W pracy uwzględniono tylko powołania rodzime i zrealizowane, tzn. powołania ludzi, którzy urodzili się i mieszkali na terenie diecezji sandomierskiej do chwili przyjęcia święceń kapłańskich w diecezji lub zakonie. Ograniczenie badań tylko do kapłanów autor uzasadnia odmiennym charakterem powołania braci i siostr zakonnych.

Praca składa się z trzech rozdziałów. W rozdziale I autor dokonał szkicowego przeglądu historii diecezji sandomierskiej. Bazę źródłową stanowią roczniki, kroniki diecezji sandomierskiej, monografie poszczególnych parafii, sprawozdania. Rozdział II jest zestawieniem i opracowaniem danych zaczerpniętych z ankiet. Autor odpowiada w nim na pytanie o stan powołań kapłańskich i zakonnych, o linię rozwojową tych powołań, pochodzenie społeczne powołanych i ich przynależność do diecezji lub zakonu. Cały materiał zebrany w tabelę, naniesiony na mapy powołań w powiązaniu z rozdziałem I jest podstawą do sformułowania odpowiedzi na zasadniczy problem pracy. Szukaniu tej odpowiedzi jest poświęcony rozdział III wskazujący konkretne uwarunkowania powołań kapłańskich.

Weryfikując najprościej dane liczbowe uzyskane z ankiet i z rocznika diecezji sandomierskiej dostrzegamy wzrost powołań. Dla uzyskania dynamiki procesu wzrostu powołań okres 1900—1960 autor dzieli na trzy dwudziestolecia. Dla poszczególnych okresów stan powołań zrealizowanych przedstawia się następująco:

I okres (1900—1920)	— 73,
II „ (1920—1940)	— 221,
III „ (1940—1960)	— 357.

Omawiając pochodzenie społeczne powołanych autor dochodzi do stwierdzenia, że zdecydowana większość powołanych wywodzi się z rodzin rolniczych. Dla poszczególnych okresów wskaźnik ten wynosi: 75%, 78,4%, 75,1%. Mniej licznie reprezentowaną grupę stanowili synowie robotników, rzemieślników, urzędników.

Ukazując wpływ innych uwarunkowań społecznych autor wykazuje istotny związek pomiędzy stanem powołań kapłańskich, a jakością pracy duszpasterskiej w parafii, z której pochodzi powołany. Podobnie warunki kulturalne, rozwój szkolnictwa, bardzo wyraźnie korelują ze wzrostem powołań.

Praca wskazuje na niekorzystne oddziaływanie sekt, innych wyznań, które stwarzają podłoże dla indyferentnego nastawienia ludności, co ogranicza możliwość zaistnienia powołania.

opracował ks. Marian Wydra, Lublin

Ks. Jan Nykiel, *Spoleczne uwarunkowanie powołań kapłańskich i zakonnych w diecezji chełmińskiej w latach 1900—1960*, Lublin 1967 (praca magisterska; maszynopis w arch. KUL).

Autor podejmuje zagadnienie powołań kapłańskich i zakonnych w dwóch aspektach. Najpierw śledzi stan ilościowy tychże powołań w poszczególnych dekanatach na przestrzeni 60-ciu lat (stan badań obejmuje lata 1900—1969, w ramach których autor wyodrębnia trzy okresy: 1900—1920, 1920—1940, 1940—1960). Następnie, przez zestawienie ilości powołań z poszczególnych okresów z odpowiadającymi tymże okresom warunkami historycznymi, demograficznymi stara się wychwytać ich wzajemne zależności.

Całość zagadnienia została ujęta w trzy rozdziały. Rozdział I — *Tło historyczno-społeczne rozwoju diecezji chełmińskiej w latach 1900—1960* — obejmuje szkic historyczny diecezji chełmińskiej pod względem religijnym, z uwzględnieniem ekonomiczno-społecznej i kulturalno-oświatowej sytuacji diecezji. Rozdział II — *Powołania rodzime w diecezji chełmińskiej* — omawia powołania w aspekcie historycznym i geograficznym oraz daje obraz społecznego pochodzenia powołanych. Rozdział III — *Analiza socjologiczna uwarunkowań społecznych* — w oparciu o wykryte zróżnicowanie powołanych pod względem ilościowym i geograficznym ukazuje czynniki mające wpływ na kształtowanie się powołań kapłańskich i zakonnych oraz zależności między nimi zachodzące.

Na wstępie autor zaznacza, iż zagadnieniem powołań kapłańskich i zakonnych zajmował się będzie z punktu widzenia socjografii, czysto zewnętrznym ich aspektem, prawidłowościami, dzięki którym tego rodzaju zjawisko upodabnia się do innych zjawisk podobnych zewnętrznie, choć wpływających z innych inspiracji.

Źródłem pierwszorzędym pracy jest ankieta, rozesłana do proboszczów poszczególnych parafii diecezji chełmińskiej za pośrednictwem kurii biskupiej.

Ankieta (100% odpowiedzi) dostarczyła następującego materiału: 1) Ilość święconych i składających profesję zakonną w poszczególnych parafiach, 2) Pochodzenie społeczne powołanych, 3) Wpływ czynników społeczno-religijnych na wybór stanu duchownego czy zakonnego. Pytania анкеты, dotyczące cech religijnych parafii — jak ocenia autor — nie przyniosły żadnego efektu z uwagi na słabe sprecyzowanie pytań pomocniczych i ich ogólnikowość (pytania dotyczyły głównie parametru rytualistycznego, z pominięciem ideologicznego i częściowo konsekwencyjnego).

Poza ankietą autor korzystał ze źródeł kościelnych, takich jak katalogi duchowieństwa wiernych, miesięczniki diecezji chełmińskiej, archiwum kurii biskupiej oraz ze statystyk ogólnych.

W oparciu o analizę dostępnego materiału autor stwierdza, że:

1. Podstawowym źródłem powołań diecezji chełmińskiej jest środowisko rolnicze (powołań kapłańskich diecezjalnych — 44,6%, kapłańskich zakonnych — 43,6%, sióstr — 59,8%, braci — 60,1%).
2. Wszystkie rodzaje powołań, z wyjątkiem braci zakonnych, osiągnęły największą liczbę w okresie ostatnim (lata 1940—1960).
3. Wzrost zamożności wsi, wpływ oświaty i podniesienie rangi szkolnictwa oraz ogólny wzrost poziomu życia kulturalnego — otworzyły drogę do podejmowania studiów. Zawód brata zakonnego bez wykształcenia przestał cieszyć się atrakcyjnością.
4. Procesy urbanizacji i industrializacji z tendencjami desakralizującymi najmniej dosięgnęły wieś (rolników). Pozostał tam jeszcze autorytet księży, ośrodków życia zakonnego, rodziny oraz uznanie dla wartości religijno-moralnych. Tymi czynnikami tłumaczy autor wielką ilość powołań pochodzenia rolniczego.

Praca ma podwójne znaczenie: stanowi uzupełnienie statystyk powołań, oraz stanowi próbę ukazania czynników korzystnych względnie niekorzystnych na wybór stanu kapłańskiego i zakonnego.

Ks. Kazimierz Ryczan, *Spoleczno-religijne uwarunkowania powołań kapłańskich i zakonnych w diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego w latach 1900—1961. Studium socjograficzne*, Lublin 1969 (praca magisterska; maszynopis w arch. KUL).

Praca jest monografią geograficzno-statystycznego kierunku badań powołań męskich i żeńskich dotyczącą terenu diecezji przemyskiej.

Powołanie autor ujmuje jako fakt zewnętrzny i dynamiczny, który realizuje się w czasie i w konsekwencji zależny jest od kompleksu czynników, m. in. od uwarunkowań społecznych. Stąd autor podejmuje badania korelacji między tymi uwarunkowaniami, a ilością powołań. Pragnie ukazać możliwy do ustalenia kompleks korelatów warunkujących stan rodzimych powołań diecezji przemyskiej, posługując się metodą analizy statystycznej i socjologicznej.

Całość zagadnienia została ujęta w trzech rozdziałach. W rozdziale pierwszym dokonano diagnozy sytuacji politycznej, ekonomicznej, społecznej i religijnej w diecezji, która stanowi naturalne środowisko dla wywodzących się stąd powołań i zawiera hipotetycznie przyjęte elementy uwarunkowań. Rozdział drugi jest analizą socjograficzną powołań rodzimych ujętą w perspektywie historycznej i geograficznej, która przy pomocy diagramów i kartogramów ukazuje specyfikę czasowo-przestrzenną terenu diecezji pod tym względem. Rozdział trzeci jest konfrontacją diagnozy sytuacji społeczno-ekonomiczno-religijnej i stanu powołań rodzimych w diecezji oraz próbą przedstawienia działania mechanizmów pewnych uwarunkowań. W pierwszej części analizy usiłowano ukazać w oparciu o teorie socjologiczne, w jakiej mierze sytuacja społeczno-ekonomiczna i wydarzenia polityczne warunkują stwierdzony stan powołań. W części drugiej analizy próbowano ustalić istotne zależności pomiędzy ilością zrealizowanych powołań, a dostępnymi wskaźnikami praktyk i moralności oraz wskaźnikami dotyczącymi gęstości kontaktów osobistych z kapłanami na określonym terytorium. W zakończeniu rozdziału znaleźć można próbę sprawdzenia, w jakiej mierze opinie księży respondentów są zgodne z ustalonymi w wyniku analizy zależnościami.

Podstawowym źródłem opracowania jest ankieta przeprowadzona we wszystkich parafiach diecezji (93,04% odpowiedzi). Sondaż ankiety zmierzał do uzyskania informacji dotyczących ogólnego stanu powołań. Bardziej szczegółowe dane ograniczały się do podania dekady sześćdziesięciolecia objętego badaniami, w jakiej zostało powołanie zrealizowane. Drugim źródłem są opracowania dotyczące sytuacji ekonomiczno-społecznej województwa rzeszowskiego oraz nieliczne opracowania historii diecezji przemyskiej, a także roczniki i kroniki diecezji, publikacje i literatura podejmująca problematykę powołań.

Przedstawiając stan powołań pod względem ilościowym autor stwierdza, iż na przestrzeni omawianego okresu nie zauważa się okresów kryzysowych, nie licząc oczywiście wahań spowodowanych wydarzeniami politycznymi. W wyniku analizy uzyskanych danych liczbowych można powiedzieć, że stan powołań w diecezji przemyskiej zależny był od kompleksu uwarunkowań politycznych, społecznych, ekonomicznych, kulturowych i religijnych. W szczególności wylicza autor także uwarunkowania ujemne, jak dezorganizacja życia społeczno-gospodarczego spowodowana obydwiema wojnami światowymi, zacofanie gospodarczo-ekonomiczne uniemożliwiające zdobycie wymaganego wykształcenia, niewystarczająca sieć szkolnictwa, ruchy ludowe o zabarwieniu antyklerykalnym oraz niewystarczająca sieć placówek duszpasterskich, szczególnie w południowowschodnich rejonach diecezji, gdzie zachodziło pomieszanie obrządków i narodowości; oraz dodatnie, jak prestiż i rola społeczna

księdza w środowisku wiejskim, rozwój sieci szkół średnich i demokratyzacja szkolnictwa, podniesienie stopy życiowej ludności, szczególnie w ostatnim dziesięcioleciu, a przede wszystkim wpływ czynników religijno-moralnych.

W zakończeniu autor stwierdza, że pełniejszy obraz badanej problematyki mogłaby dać jedynie analiza psychologiczna i psychosocjologiczna zjawiska, uwzględniająca w większej mierze aspekty motywacyjne.

opracował ks. Marian Znorowski, Lublin